

Buro de Brug Rapporten

B20-437

Archeologisch bureauonderzoek,
De Groendijck 20 / brandweerkazerne,
Driebruggen,
gemeente Bodegraven - Reeuwijk

Status: Concept 1.1

26 juni 2020

Colofon

ISSN 2468-6727

Auteur(s) J. van Leeuwen & J.W. Oudhof

Copyright © 2020 Buro de Brug
www.burodebrug.nl

Inhoud

1	Inleiding.....	6
1.1	Algemeen.....	6
1.2	Huidige situatie	7
1.3	Toekomstige situatie.....	8
2	Archeologisch bureauonderzoek	9
2.1	Onderzoeksmethode	9
2.2	Beleid en bestemmingsplan	10
2.3	Geologie, geomorfologie en bodemopbouw	12
2.4	Historische gegevens	16
2.4.1	Historische context.....	16
2.4.2	Historische ontwikkeling plangebied	18
2.5	Verstorende bodemingrepen in het verleden	19
2.5.1	De Groendijck 20	19
2.5.2	Brandweerkazerne	19
2.6	Bekende archeologische waarden	20
2.6.1	AMK-terreinen.....	21
2.6.2	Archis vondstlocaties	21
2.6.3	Archis onderzoeksmeldingen.....	21
2.6.4	Samenvatting bekende archeologische waarden	25
3	Archeologische verwachting en selectieadvies	26
3.1	Archeologische gespecificeerde verwachting: deellocatie De Groendijck 20	26
3.2	Selectieadvies: deellocatie De Groendijck 20	26
3.3	Archeologische gespecificeerde verwachting: deellocatie Brandweerkazerne.....	27
3.4	Selectieadvies: deellocatie Brandweerkazerne	27
4	Bronnen.....	28
4.1	Digitale bronnen	28
4.2	Literatuur	28

Samenvatting

Dit archeologisch bureauonderzoek is uitgevoerd conform KNA 4.1¹ en BRL protocol 4002 door Buro de Brug in opdracht van De Koning Makelaars en de gemeente Bodegraven-Reeuwijk. De aanleiding tot dit onderzoek is het slopen en opnieuw bouwen van een brandweerkazerne (project gemeente, aangeduid als deellocatie Brandweerkazerne) en de realisatie van 26 woningen op de locatie van de oude brandweerkazerne (project De Koning Makelaars, aangeduid als deellocatie De Groendijck 20). Aangezien de plangebieden aan elkaar grenzen, is gekozen voor één archeologisch bureauonderzoek voor beide locaties. De ontgravingen ten behoeve van de geplande werkzaamheden bereiken een nog onbekende oppervlakte en diepte, maar zullen zeker meer dan 100 m² bedragen.

Het plangebied valt op de archeologische beleidskaart van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk binnen een zone met een archeologische waarde 2, waarbij archeologisch onderzoek wordt geadviseerd bij bodemingrepen dieper dan 0,4 m -mv die tevens een oppervlakte van meer dan 100 m² beslaan. Volgens bestemmingsplan "Driebruggen" (vastgesteld 06-04-2010) is archeologisch onderzoek noodzakelijk bij bodemingrepen dieper dan 0,3 m -mv die tevens een oppervlakte van meer dan 100 m² beslaan.

Conclusie De Groendijck 20

Voor de deellocatie De Groendijck 20 geldt een hoge verwachting voor de Bronstijd, IJzertijd en Romeinse tijd en een middelhoge verwachtingswaarde voor het Neolithicum en de Middeleeuwen en een lage verwachting voor de Nieuwe Tijd.

Eventuele prehistorische bewoning bevindt zich op de stroomgordelafzettingen (Crevasse van Waarder). Tot op heden zijn in de omgeving van het plangebied echter nog geen sporen uit deze perioden aangetroffen, noch van een Crevasse-afzetting.

Of al in de Middeleeuwen langs de Beke werd gewoond is niet zeker, maar historisch kaartmateriaal maakt duidelijk dat vanaf de vroege 17de eeuw de bewoning aan vooral aan de zuidkant van de veenrivier gevestigd was. Het ligt niet in de verwachting dat het plangebied in deze periode was bebouwd: de verwachting voor vindplaatsen uit de Nieuwe Tijd is laag.

Gezien het ontbreken van archeologische indicatoren of een afzetting die geïnterpreteerd kan worden als een Crevasse in de vele onderzoeken in de directe omgeving, adviseert Buro de Brug om het plangebied (deellocatie De Groendijck 20) vrij te geven m.b.t. tot het aspect archeologie.

Indien tijdens de werkzaamheden resten worden aangetroffen waarvan redelijkerwijs kan worden aangenomen dat deze resten van cultuurhistorische waarde zijn, geldt een wettelijke meldingsplicht conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet.

Bovenstaand advies dient beoordeeld te worden door de bevoegde overheid.

Conclusie Brandweerkazerne

Voor de deellocatie Brandweerkazerne geldt een hoge verwachting voor de Bronstijd, IJzertijd en Romeinse tijd en een middelhoge verwachtingswaarde voor het Neolithicum en de Middeleeuwen en een lage verwachting voor de Nieuwe Tijd.

Eventuele prehistorische bewoning bevindt zich op de stroomgordelafzettingen (Crevasse van Waarder). Tot op heden zijn in de omgeving van het plangebied echter nog geen sporen uit deze perioden aangetroffen, noch van een Crevasse-afzetting.

Of al in de Middeleeuwen langs de Beke werd gewoond is niet zeker, maar historisch kaartmateriaal maakt duidelijk dat vanaf de vroege 17de eeuw de bewoning aan vooral aan de zuidkant van de veenrivier gevestigd was. Het ligt niet in de verwachting dat het plangebied in deze periode was bebouwd: de verwachting voor vindplaatsen uit de Nieuwe Tijd is laag.

¹ Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, www.sikb.nl.

Gezien het ontbreken van archeologische indicatoren of een afzetting die geïnterpreteerd kan worden als een Crevasse in de vele onderzoeken in de directe omgeving, adviseert Buro de Brug om het plangebied (deellocatie Brandweerkazerne) vrij te geven m.b.t. tot het aspect archeologie.

Indien tijdens de werkzaamheden resten worden aangetroffen waarvan redelijkerwijs kan worden aangenomen dat deze resten van cultuurhistorische waarde zijn, geldt een wettelijke meldingsplicht conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet.

Bovenstaand advies dient beoordeeld te worden door de bevoegde overheid.

Administratieve gegevens

Projectnaam	De Groendijck 20 / brandweerkazerne
Opdrachtgever	De Koning Makelaars / Gemeente Bodegraven-Reeuwijk
Contactpersoon	J. de Koning
Uitvoerder	Buro de Brug
Autorisatie	drs. J.W. Oudhof j.w.oudhof@burodebrug.nl 06-25289957
Projectcode Buro de Brug	B20-437
Betrokken projectmedewerkers	Projectleiding: J.W. Oudhof Bureauonderzoek: J. van Leeuwen Rapportage: J. van Leeuwen
Bevoegd gezag	Gemeente Bodegraven-Reeuwijk
Provincie, gemeente en plaats plangebied	Zuid-Holland, Bodegraven-Reeuwijk, Driebruggen
Toponiem	De Groendijck 20 / brandweerkazerne
Kadastrale nummers	WDR02 - B – 2425 / WDR02 - C - 251
Centrumcoördinaat	X 115118 Y 450951
Oppervlakte plangebied	Ca. 7000 m ² / ca. 6050 m ²
Archisnummer²	4870339100
Beheer en plaats documentatie	Buro de Brug, Amsterdam
Rapportversie	Concept 1.1
Datum rapport	26 juni 2020

² Landelijk onderzoeksmeldingsnummer dat bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE/ARCHIS) moet worden aangevraagd bij aanvang van archeologisch onderzoek.

1 Inleiding

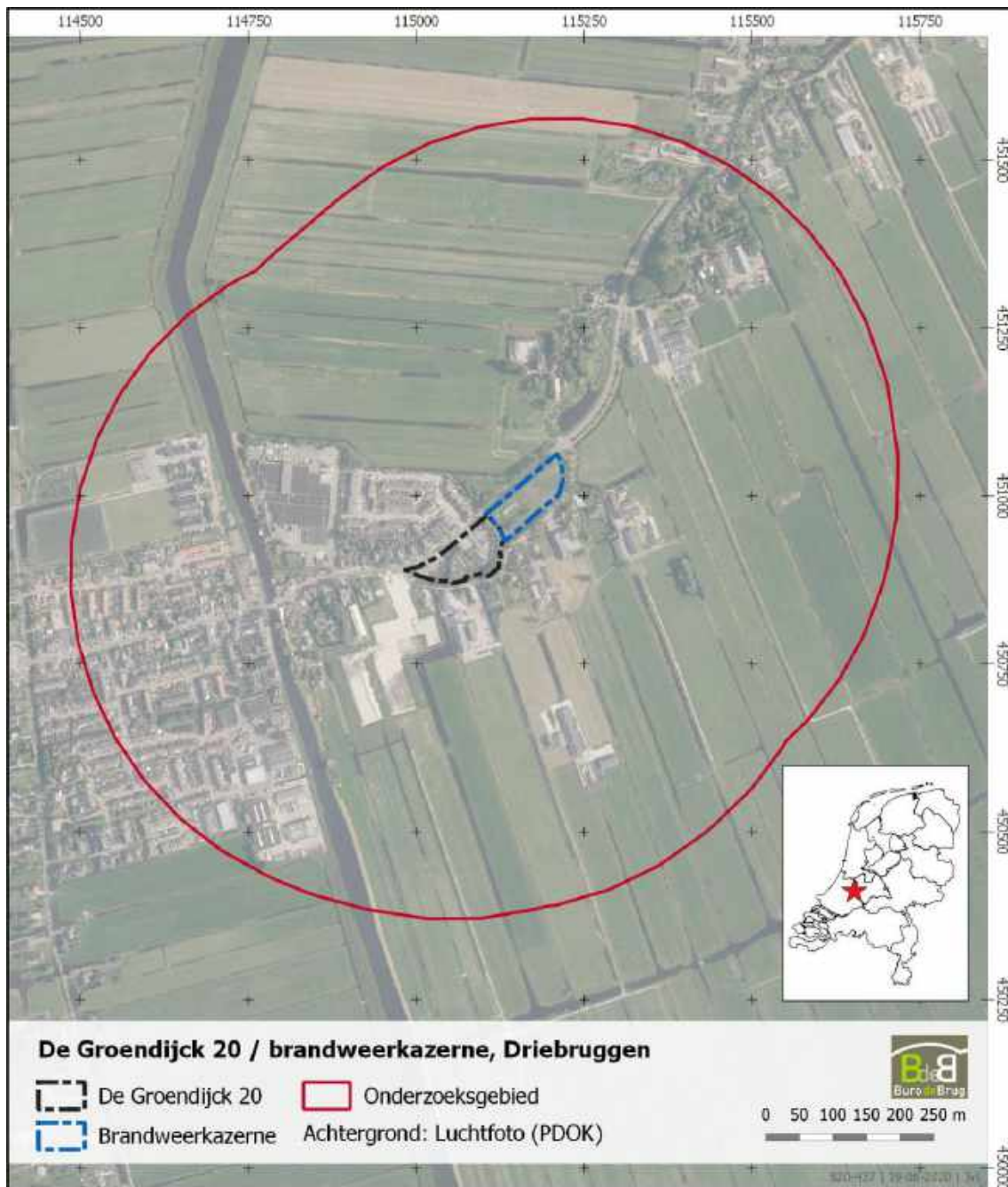
1.1 Algemeen

Dit archeologisch bureauonderzoek is uitgevoerd conform KNA 4.1³ en BRL protocol 4002 door Buro de Brug in opdracht van De Koning Makelaars en de gemeente Bodegraven-Reeuwijk. De aanleiding tot dit onderzoek is het slopen en opnieuw bouwen van een brandweerkazerne (project gemeente, aangeduid als deellocatie Brandweerkazerne) en de realisatie van 26 woningen op de locatie van de oude brandweerkazerne (project De Koning Makelaars, aangeduid als deellocatie De Groendijck 20). Aangezien de plangebieden aan elkaar grenzen, is gekozen voor één archeologisch bureauonderzoek voor beide locaties. De ontgravingen ten behoeve van de geplande werkzaamheden bereiken een nog onbekende oppervlakte en diepte, maar zullen zeker meer dan 100 m² bedragen. Het plangebied ligt in Driebruggen in de gemeente Bodegraven-Reeuwijk (afb. 1).

Het plangebied valt op de archeologische beleidskaart van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk binnen een zone met een archeologische waarde 2, waarbij archeologisch onderzoek wordt geadviseerd bij bodemingrepen dieper dan 0,4 m -mv die tevens een oppervlakte van meer dan 100 m² beslaan. Volgens bestemmingsplan "Driebruggen" (vastgesteld 06-04-2010) is archeologisch onderzoek noodzakelijk bij bodemingrepen dieper dan 0,3 m -mv die tevens een oppervlakte van meer dan 100 m² beslaan.

Het voorgaande maakt duidelijk dat de bodemverstoringen die de geplande bodemingrepen met zich meebrengen de toegestane verstoringsmarges van oppervlakte en diepte overschrijden. De voorgenomen werkzaamheden zouden een bedreiging kunnen vormen voor eventueel aanwezige archeologische resten in de ondergrond van het areaal van de geplande voorziening. Gezien de aard en omvang van de bodemingrepen is een archeologisch (voor)onderzoek noodzakelijk.

³ Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, www.sikb.nl.

Afbeelding 1. Locatie van de twee delen van het plangebied met in zwart de locatie De Groendijck 20 en in blauw de locatie van de nieuwe brandweerkazerne. In rood het onderzoeksgebied.

1.2 Huidige situatie

Op de locatie De Groendijck 20 (zwarte gebied op afb. 1) is op dit moment een brandweerkazerne aanwezig. Het terrein is grotendeels verhard. Direct ten oosten van dit perceel (blauwe gebied op afb. 1) is op dit moment een perceel met een sportveldje en moestuinen aanwezig. Het is niet bekend of binnen de locaties sprake is van bodemverontreiniging. Binnen beide locaties zijn geen historische waardevolle bouwwerken aanwezig. Het plangebied valt binnen grondwatertrap IIa met een GHG van < 25 cm -mv en een GLG van 50-80 cm -mv.

1.3 Toekomstige situatie

De brandweerkazerne zal worden verplaatst in oostelijke richting en ter plaatse van de huidige volkstuinen (blauwe gebied op afb. 1) worden gesitueerd. Aan De Groendijck 20 zal de oude brandweerkazerne worden gesloopt en 12 appartementen, 9 seniorenwoningen en 5 vrijstaande woningen gerealiseerd (afb. 2Afbbeelding). Detaillering betreft de beoogde funderingstechnieken is nog niet bekend.

Afbeelding 2. De voorgenomen toekomstige inrichting.

2 Archeologisch bureauonderzoek

2.1 Onderzoeksmethode

Dit bureauonderzoek heeft tot doel - op basis van bestaande landschappelijke, archeologische en historische bronnen - een gespecificeerde archeologische verwachting te verkrijgen voor het plangebied. Op basis van de resultaten wordt een aanbeveling gedaan worden om de eventueel aanwezige archeologische waarden in het plangebied veilig te stellen. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de richtlijnen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.1) en de gemeentelijke eisen. Voor het verzamelen van gegevens met betrekking tot reeds bekende archeologische- en bodemkundige waarden van het plangebied zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

Gemeentelijke waarden- en verwachtingenkaart archeologie	RAAP 2012
Gemeentelijke archeologische beleidskaart	RAAP 2012
Toelichting gemeentelijk archeologisch beleid	RAAP 2012
Bestemmingsplan Driebruggen	www.ruimtelijkeplannen.nl
Geologie (1:600.000)	TNO-NITG 2005; www.dinoloket.nl ; kaart 2010
Bodemkunde (1:50.000)	Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, versie 2014, Alterra
Geomorfologie (1:50.000)	Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, versie 2017, Alterra
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3)	www.ahn.nl
Kadastrale minuutkaarten 1811-1832	beeldbank.cultureelerfgoed.nl
Grote Historische Atlas 1839-1859	Bibliotheek Buro de Brug
Bonnebladen 1870-1931	Bibliotheek Buro de Brug
Nationaal Archief	www.nationaalarchief.nl
Regionaal archief	www.rhcrijnstreek.nl
Archeologische Monumentenkaart (AMK)	https://rce.webgispublisher.nl/Viewer.aspx?map=Archeologie%2Din%2DNederland
Archis	zoeken.cultureelerfgoed.nl

2.2 Beleid en bestemmingsplan

Via de provinciale Nota Archeologie geeft de Provincie Zuid-Holland voor de locatie van het plangebied het volgende aan:

Aangegeven zijn gebieden (zones) of plaatsen (oude kernen en woonheuvels) met een redelijke tot hoge trefkans op archeologische sporen. De toekenning van deze trefkans op vondsten heeft betrekking op de relatieve dichtheid van archeologische sporen die in een bepaald gebied verwacht wordt. Het gaat hierbij enerzijds om concreet te begrenzen bodemkundige en geologische structuren, waarbinnen vaak weer fijnmaziger structuren te onderscheiden zijn. Anderzijds vallen ook oude stads- en dorpskernen en woonheuvels binnen deze verwachtingscategorie.⁴

Voor de gemeente Bodegraven-Reeuwijk is in 2012 een archeologische beleidskaart opgesteld. Op de beleidskaart zijn de archeologische waarden- en verwachtingen weergegeven (afb. 3). Het plangebied bevindt zich op deze kaart binnen zone Archeologische waarde (AW) categorie 2:

In geval van bodemingrepen dieper dan 40 cm –Mv en groter dan 100 m² dient voorafgaand aan ruimtelijke planvorming archeologisch onderzoek plaats te vinden. Doel van het onderzoek is het vaststellen van de aanwezigheid van archeologische resten.

Het plangebied valt binnen bestemmingsplan "Driebruggen" (vastgesteld 06-04-2010) en een dubbelbestemming Waarde – Archeologie. Voor de dubbelbestemming Waarde - Archeologie geldt:

De voor 'Waarde - Archeologie' aangewezen gronden zijn - behalve voor de andere aldaar voorkomende bestemming(en) - mede bestemd voor de bescherming en veiligstelling van archeologische waarden.

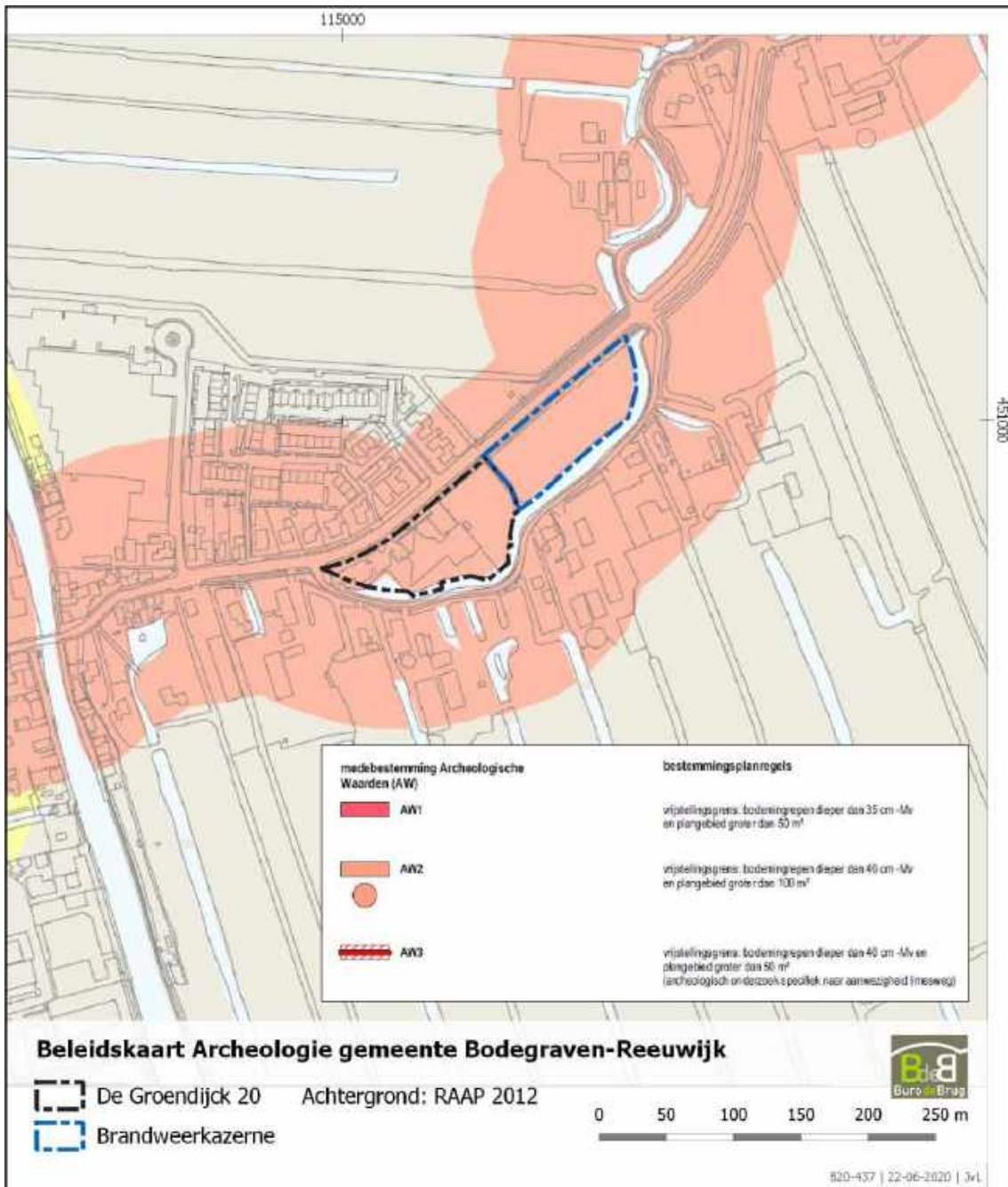
[Binnen deze bestemming mag alleen worden gebouwd met de volgende bepalingen:]

- *vervanging, vernieuwing of verandering van bestaande bebouwing, waarbij de oppervlakte, voor zover gelegen op of onder peil, niet wordt uitgebreid en waarbij gebruik wordt gemaakt van de bestaande fundering;*
- *een bouwwerk met een oppervlakte van ten hoogste 100 m²;*
- *een bouwwerk dat zonder graafwerkzaamheden dieper dan 30 cm en zonder heiwerkzaamheden kan worden geplaatst.*

Indien bovenstaande vrijstellingsgrenzen worden overschreden, zoals nu het geval is, dan vraagt de gemeente:

een rapport [...] waarin de archeologische waarde van de betrokken locatie naar het oordeel van burgemeester en wethouders in voldoende mate is vastgesteld

⁴ http://pzh.b3p.nl/viewer/app/Cultuur_historische_atlas

Afbeelding 1. Het plangebied op de gemeentelijke beleidskaart.

2.3 Geologie, geomorfologie en bodemopbouw

Bron	Informatie
Geologie ⁵ (1:600.000)	Ec2: Formatie van Echteld / Formatie van Nieuwkoop: rivierklei- en zand met inschakelingen van veen. Klei, zandig tot zwak siltig, kalkloos tot kalkhoudend, sporadisch schelphoudend, massief tot horizontaal gelaagd (soms met zandlaagjes), soms humeus, grijs tot bruin.
Bodemkunde ⁶ (1:50.000)	pVb: Weideveengronden op bosveen (of eutroof broekveen)
Geomorfologie ⁷ (1:50.000)	3B44: Stroomrug Crevasse van Waarder, vrij vlak, laaggelegen
Hoogteligging ⁸	Hoogste punt De Groendijck 20: ca. 1,10 m -NAP Laagste punt De Groendijck 20: ca. 1,9 m -NAP Hoogste punt Locatie Brandweerkazerne: ca. 1,00 m -NAP Laagste punt Locatie Brandweerkazerne: ca. 2,15 m -NAP

Voor het grondgebied van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk is vooral de landschapsgeschiedenis van belang om een beschrijving te geven van de karakteristieken van het bodemarchief. De ontwikkeling van het landschap had te maken met de grillen van de Oude Rijn, zo'n 5000 jaar geleden ontstaan, waarvan de loop in de afgelopen eeuwen is gewijzigd. Het water van de met regelmaat overstromende zee en rivieren bracht een gevarieerd patroon van zand- en kleiafzettingen met zich mee. Tussen de overstromingsperioden door ontstond een drassige veenlaag met vele kleinere veenriviertjes die het overtollige water afvoerden, maar later dichtslibden door nieuwe kleiafzettingen. Dit basisveen, dat zich over geheel West-Nederland uitstrekt, werd vervolgens weer bedekt door zeekleiafzettingen als gevolg van openingen in de kustbarrière. Vervolgens ontstond het zogenaamde Hollandveen. Het veenweidelandschap van Bodegraven-Reeuwijk is ontstaan tussen de rivieren Meije en Hollandse IJssel, die beide van jongere leeftijd zijn. De Hollandsche IJssel, de Meije en de Gouwe, zijn als veenrivier ontstaan en hadden ook, net als de Oude Rijn, een andere rivierbedding. Het riviertje de Waarder stroomde van de Oude Rijn, via Waarder naar Driebruggen. Tussen de Meije en de Hollandse IJssel lag een uitgestrekte veenmoerasvlakte met lage struiken, riet, heide en veenmossen. In de loop van de eeuwen is hier een dik veenpakket gevormd dat hoger kwam te liggen dan de rivieren. Door deze hoge ligging stroomde het regenwater op een natuurlijke manier af naar de rivieren via allerlei kronkelende veenriviertjes.⁹ Het plangebied is gelegen aan een dergelijk voormalig veenriviertje, dat in de Middeleeuwen mogelijk de Beke werd genoemd.¹⁰

⁵ TNO-NITG 2005; www.dinoloket.nl; kaart 2010. Geldt voor beide locaties.

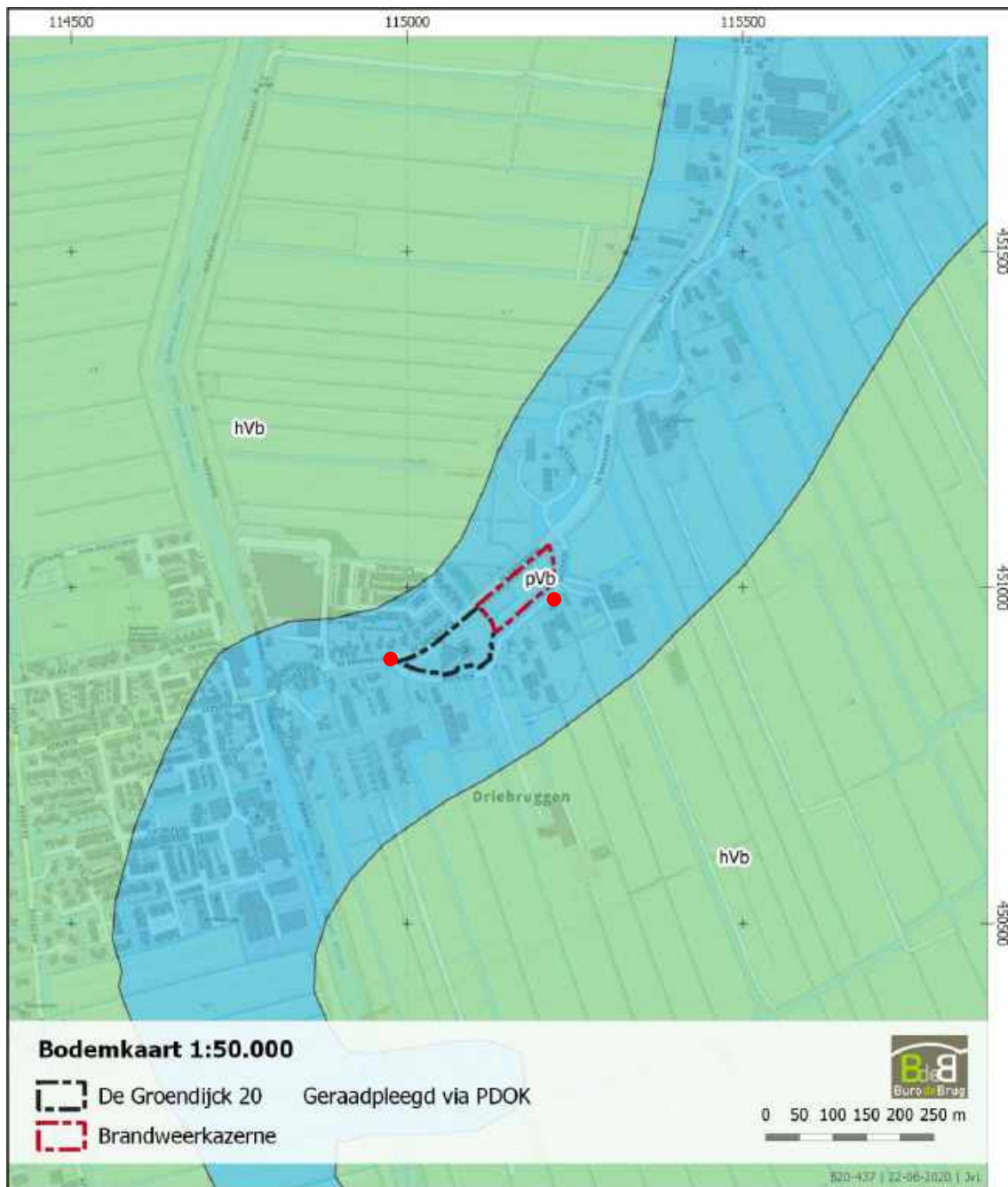
⁶ Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, versie 2014, Alterra. Geldt voor beide locaties.

⁷ Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, versie 2017, Alterra. Geldt voor beide locaties.

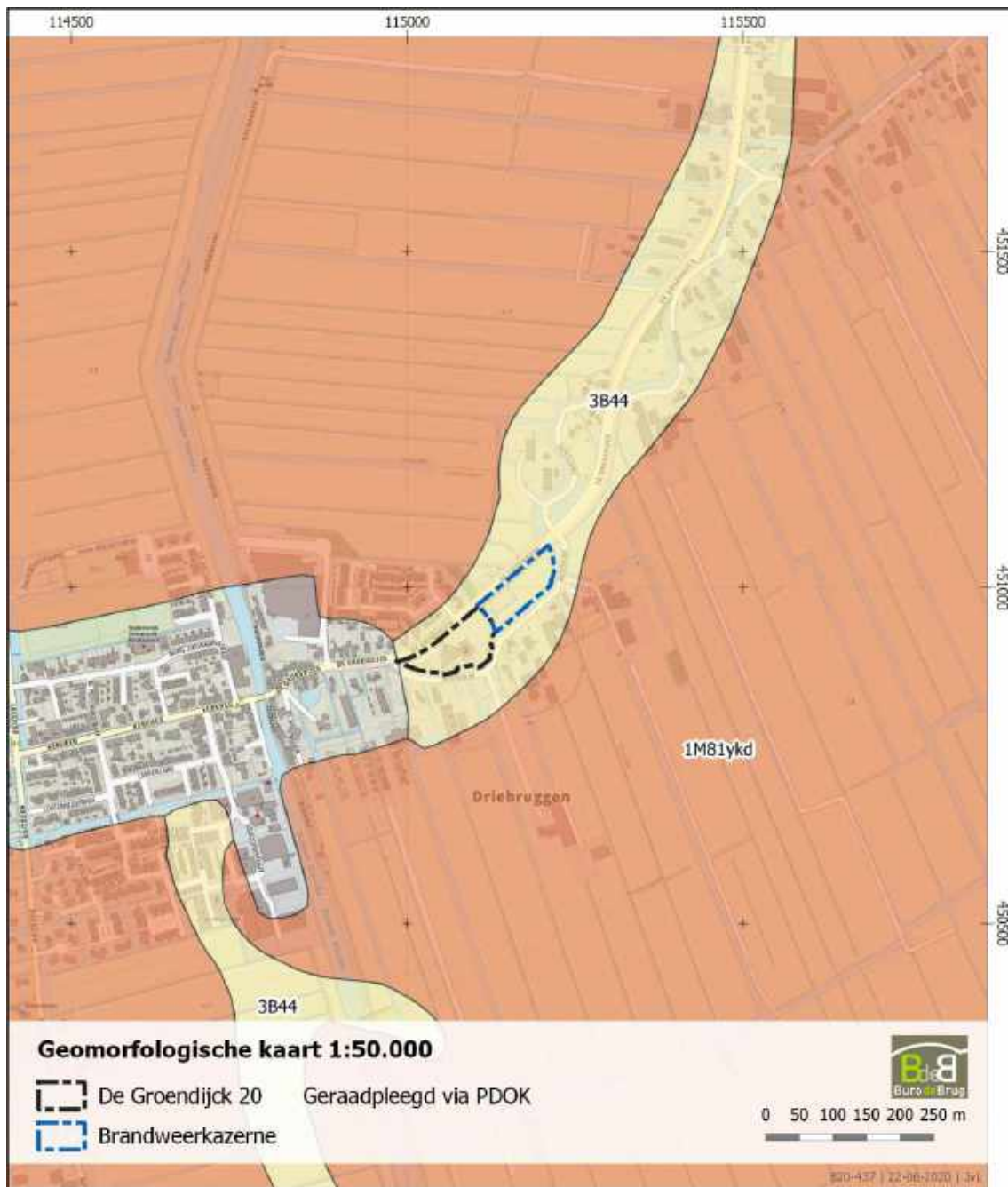
⁸ AHN, www.ahn.nl.

⁹ Tekst overgenomen uit: Kadernota Erfgoedbeleid gemeente Bodegraven-Reeuwijk 2012, 21-25.

¹⁰ De naam van het riviertje is niet zeker; Beunder 1986, 10.

Afbeelding 5. Het plangebied op een uitsnede van de bodemkaart. De rode stippen geven de locaties van de boringen aan (bij benadering, zie afb. 6). Blauw is Weideveengronden op bosveen (of eutroof broekveen), groen is boveen of eutroof broekveen.

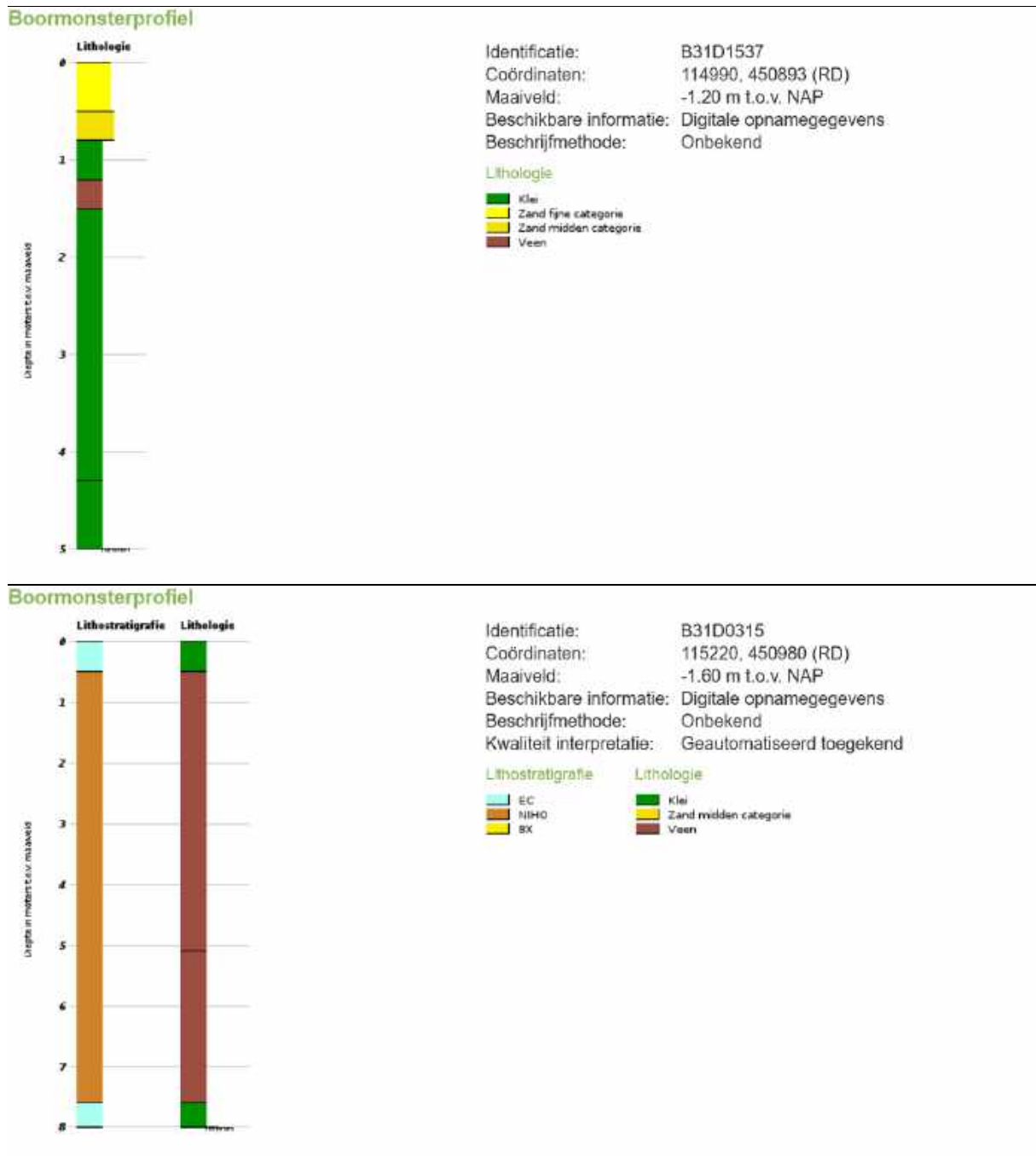

Afbeelding 5. Het plangebied op de een uitsnede van geomorfologische kaart. Geel is de stroomrug Crevasse van Waarder, vrij vlak, laaggelegen en oranje is een ontgonnen veenvlakte, al dan niet bedekt of opgevuld met klei en/of dekzand.

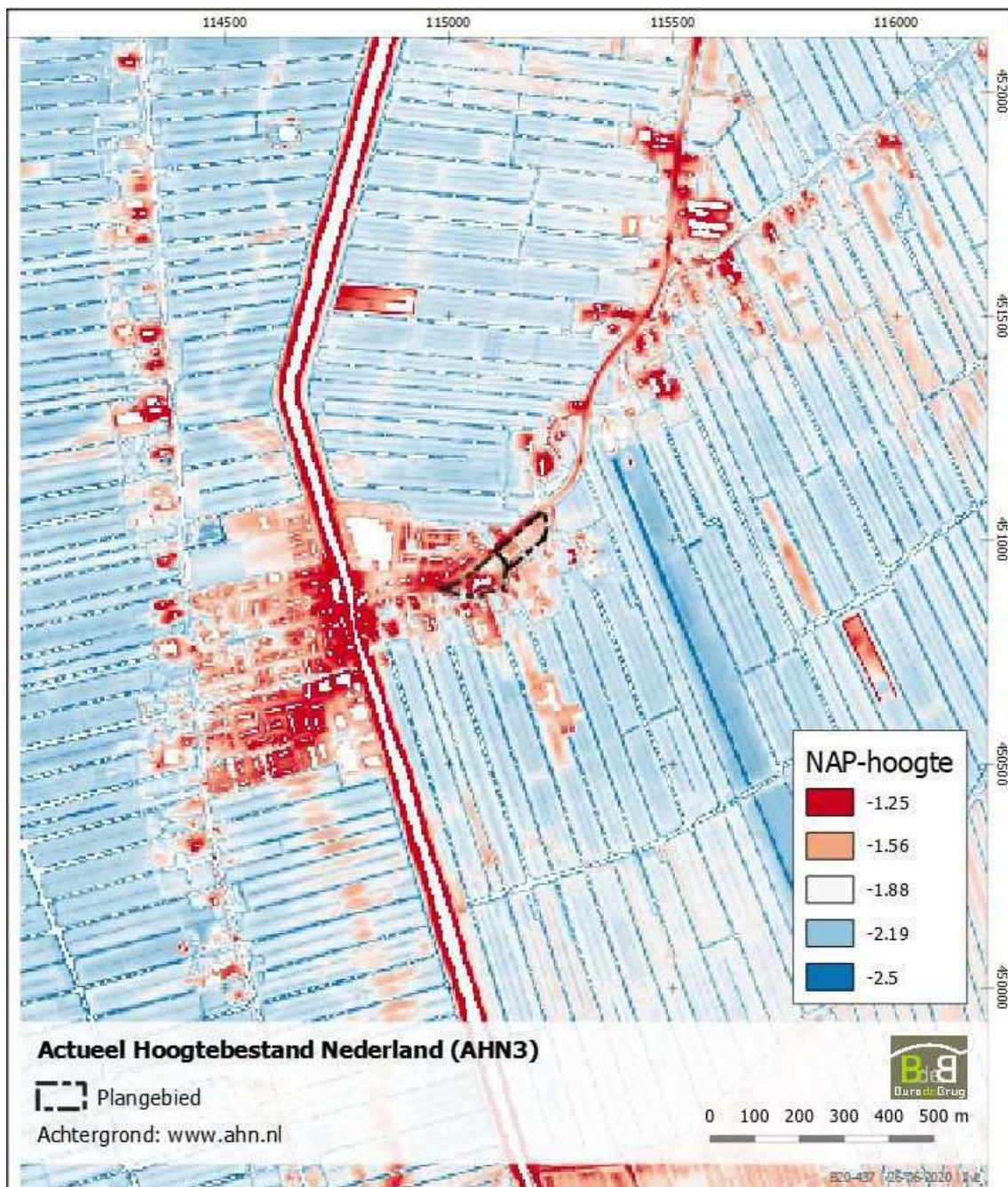
Het plangebied valt binnen de Formatie van Echteld en is gelegen op een stroomgordel die ook wel de Crevasse van Waarder wordt genoemd. Omdat de zandige stroomgordels hoger en droger lagen dan het omringende landschap, waren het vanaf de Bronstijd t/m Romeinse tijd potentieel aantrekkelijke locaties om bebouwing te plaatsen. In een enkel geval zal bewoning vanaf het Neolithicum ook mogelijk zijn geweest. Binnen het plangebied geldt dus een hoge verwachtingswaarde voor de Bronstijd, IJzertijd en Romeinse tijd en een middelhoge verwachtingswaarde voor het Neolithicum. Het gebied is vanaf de Middeleeuwen ontgonnen, al is onduidelijk waar en wanneer precies de bewoning is begonnen. Hierdoor geldt een middelhoge verwachting voor de Middeleeuwen (zie ook onder).

Direct ten westen van het plangebied (De Groendijck 20) is een bodemkundige boring gezet (afb. 6, boven). Uit de boring blijkt dat de eerste ca. 80 cm bestaat uit zandige lagen (waarschijnlijk recent). Hieronder is een laag klei waargenomen. Daaronder ligt een dunne veenlaag, ontstaan in een periode waarin het gebied zeer nat is geweest. Onder het veen is een kleiige afzetting aanwezig vanaf ca. 1,50 m -mv.

Direct ten zuidoosten van het plangebied (brandweerkazerne) is nog een bodemkundige boring gezet (afb. 6, onder). Uit de boring blijkt dat de waargenomen kleilaag is afgedekt met een zeer dikke laag veen. Na 50 cm vanaf maaiveld is tot ruim 7,5 m veen waargenomen in de boor. Onder het veen is klei aanwezig. Ook op het veen is een laag (50 cm) klei aanwezig. Het is lastig op basis van bovenbeschreven boringen uitspraken te doen over de interpretatie. De boringen zijn niet geïnterpreteerd door archeologen, waardoor niet gekeken is naar zaken als de intactheid van bodemlagen. Desalniettemin lijkt in geen van beide boringen een aanwijzing te zijn gevonden voor de aanwezigheid van een Crevasse-afzetting. Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3) zijn verschillende meanderende stromen zichtbaar in het landschap, maar er lijkt er geen aanwezig op de locatie van het plangebied (afb. 7).

Afbeelding 6.
 Boven: bodemkundige boring gezet op de hoek De Groendijck – Westeinde, direct ten westen van het plangebied. Onder: bodemkundige boring gezet in de voortuin van Westeinde 69, direct ten zuidoosten van het plangebied.

Afbeelding 7. Het plangebied op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3).

2.4 Historische gegevens

2.4.1 Historische context¹¹

Na de vorming van het veen zoals hierboven omschreven, behoorde ongeveer van 12 v. Chr. tot 200 na Chr. een deel van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk tot het Romeinse rijk. De Oude Rijn vormde vanaf 40 na Chr. de noordelijke rijksgrens van dit rijk (de Limes). In het centrum van het dorp Bodegraven lag waarschijnlijk een klein castellum (legerplaats/fort). Romeinse resten zijn gevonden bij de Oud Bodegraafseweg, Nassastraat en Willemstraat. Natuurlijk is het mogelijk dat al voor de komst

¹¹ Onderstaande tekst is vrijwel geheel overgenomen uit: Kadernota Erfgoedbeleid gemeente Bodegraven-Reeuwijk 2012, 21-25. De tekst is ingekort.

van de Romeinen, inheemse nederzettingen bestonden op de wat hogere oeverwallen. In het dorp Bodegraven lijken de Romeinen al in de derde eeuw n.C. vertrokken te zijn uit het gebied door aanhoudende aanvallen van inheemse volken. Vervolgens trok ook de inheemse bevolking weg uit grote delen van West-Nederland, mogelijk als gevolg van een nieuwe periode met grootschalige overstromingen. Op de oevers van de Oude Bodegrave zijn resten uit de IJzertijd, de Romeinse tijd en de Late Middeleeuwen aangetroffen.

Over de Vroege Middeleeuwen is niet veel bekend in de directe omgeving. Uit deze periode zijn geen vondsten bekend in Bodegraven of Reeuwijk maar bewoning langs veenriviertjes kan niet worden uitgesloten. Uit archiefmateriaal lijkt het erop dat rond 700 na Chr. de bewoning in het gebied terugkeerde, hoewel dit zich tot zeker in de 11de eeuw beperkte tot de hogere oeverwallen. Ook voor de landbouw waren deze oeverwallen zeer geschikt en er werd graan verbouwd of vee gehouden. Er was jacht en visvangst.

Vanaf 900 na Chr. werden de voormalige veengebieden, eerst kleinschalig, ontgonnen. Deze vroege ontginningen kenmerken zich door een blokvormig verkavelingspatroon, nog zichtbaar langs de Oude Bodegraven en de Meije. Door de ontginningen werd het land geschikt voor kleinschalige landbouw. Ondertussen was er ook een bestuurlijk conflict ontstaan over de zeggenschap over deze gebieden. Zowel de bisschop van Utrecht als de graaf van Holland, beiden aanvankelijk ondergeschikten van de Frankische koning en later de Duitse keizer, voerden een felle strijd om de macht in deze Hollandse regio's. Zowel de graaf als de bisschop kreeg het recht om de veenwildernis te ontginnen. De oudste ontginningen in Reeuwijk zijn de polders Stein, Willens en Waarder, waarbinnen het plangebied zich bevindt.

De laatmiddeleeuwse ontginningen kenmerkten zich door "cope"-patronen en dateren uit de periode 1220-1300. Onder andere de Oude Bodegrave, de Oude Rijn, de Meije, de Waarder, de Kerversche Wetering, de Schinkeldijk en de Nieuwdorperweg werden als ontginningsas gebruikt. In het zuidelijke deel van het grondgebied van Reeuwijk zijn diverse sporen gevonden van ontginningsboerderijen uit de 11de en 12de eeuw.

Er waren polders gevormd die kunstmatig werden droog gehouden met behulp van spierkracht en later door windmolens. In de winter werd er nauwelijks of niet gemalen, grote delen van het land lagen plasdras of stonden onder water. Dit trok grote aantallen eenden aan, die door boeren in eendenkooien werden gevangen. De droogvallende graslanden in het voorjaar vormden pleister- en broedplaatsen voor grote groepen steltlopers. Met het verbeteren van de bemalingssystemen werd het mogelijk de polders jaarrond te bemalen en de veenweidegebieden permanent droog te houden. De ontginningen hebben geresulteerd in een karakteristiek landschap met langgerekte percelen, gescheiden door brede sloten met een hoog waterpeil en een grote mate van openheid: het slagenlandschap. Dit landschap is bijzonder waardevol en uniek. In de 14de eeuw werden de Enkele en de Dubbele Wiericke gegraven ten behoeve van de waterafvoer. Deze Wiericke's gingen later deel uitmaken van de Oude Hollandse Waterlinie.

In de loop der jaren ontstonden kleine woonkernen rondom een kerkje of bij een belangrijke brug. Driebruggen en Waarder zijn ouder dan het nabijgelegen Reeuwijk en Sluipwijk. Driebruggen wordt rond 1100 al genoemd in de middeleeuwse ontginningen van de pachters van de Bisschop van Utrecht. Het dorp heette voorheen Lange Ruige Weide en nog eerder Custwijk.¹²

Door de groeiende economie nam de vraag naar turf in de loop van de 17de eeuw toe. Er waren ook niet meer genoeg bossen om hout te verstoken. Vanaf ongeveer 1680 is er begonnen met de natte vervening in de polderblokken rond Reeuwijk en Sluipwijk. Zo ontstond het landschap dat we nu kennen als de Reeuwijkse Plassen. Met de baggerbeugel kon tot gemiddeld 3 meter onder water veen worden gewonnen. Vele kubieke meters veen werden tot 1930 weggebaggerd. De grootschalige turfwinning heeft geresulteerd in een karakteristiek landschap, met uitgestrekte plassen, lange bebouwings- of wegenlinten en hier en daar een legakker.

¹² <https://rhcrijnstreek.nl/bronnen/lokale-historie/bodegraven-reeuwijk/driebruggen/beknopte-geschiedenis-van-reeuwijk-en-driebruggen/>

2.4.2 Historische ontwikkeling plangebied

De bewoning in Driebruggen is in de Middeleeuwen ontstaan. De bewoning concentreerde zich in het begin waarschijnlijk rondom de brug over de Dubbele Wiericke en langs het veenriviertje met de vermoedelijke naam 'Beke'.¹³

Op de oudste kaart van de omgeving van het plangebied van het Groot Waterschap van Woerden uit 1610-1615 is zichtbaar dat de zuidkant van de "de Zwartten dijk" in deze periode al wordt bewoond (afb. 8). Aan de noordkant vindt vrijwel geen bewoning plaats.

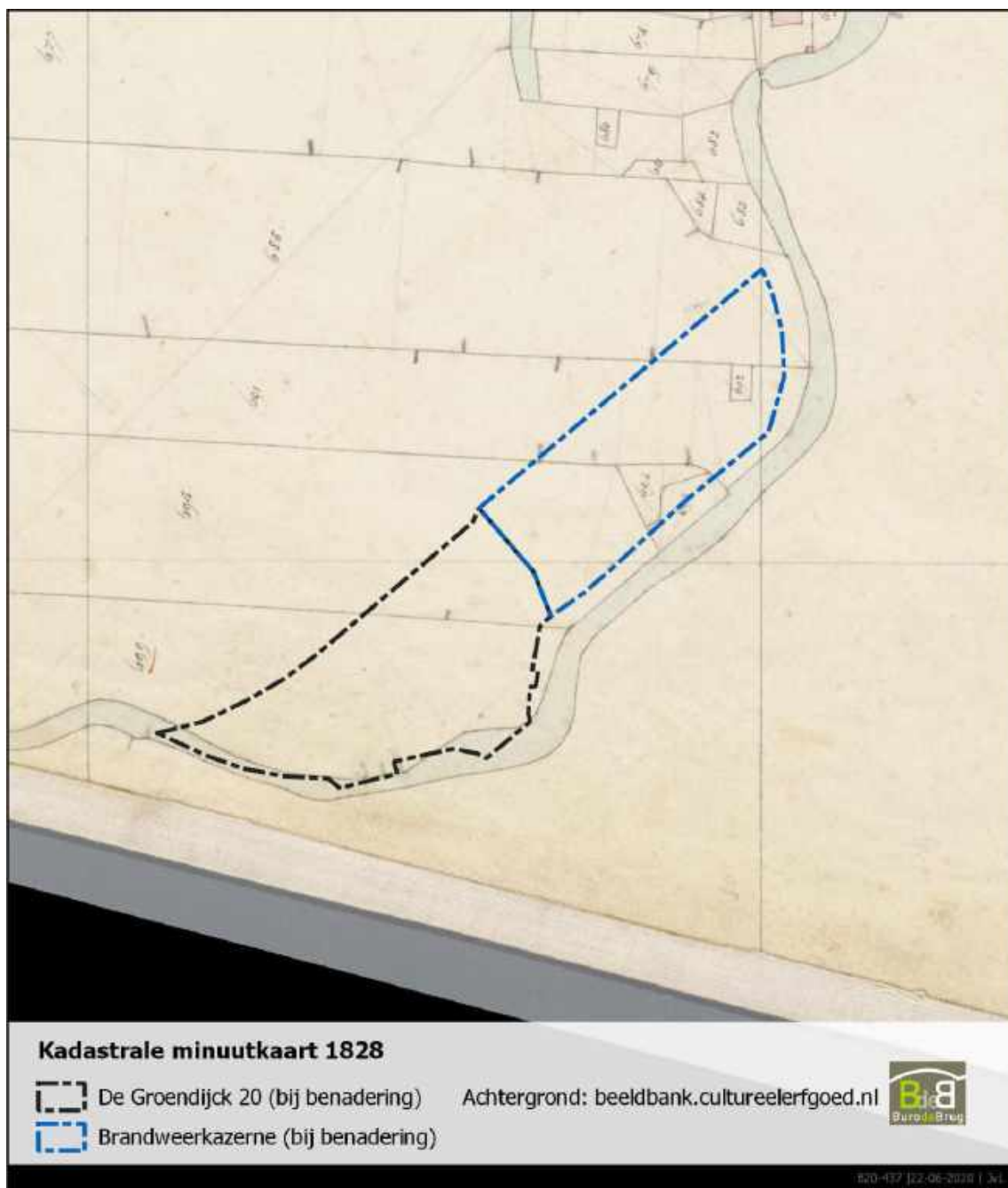
Op de kadastrale minuutkaart uit 1828 zijn meer details zichtbaar. Op de locatie van het plangebied is nog altijd geen bebouwing weergegeven. Het plangebied met beide deellocaties blijft onbebouwd tot in de jaren 80 van de 20ste eeuw. In deze periode wordt de brandweerkazerne gerealiseerd.¹⁴ In het uiterst westelijke deel van deellocatie Brandweerkazerne verschijnt in deze periode ook een klein gebouw, dat begin jaren 90 weer is verdwenen. Het overige deel van deellocatie Brandweerkazerne is nooit bebouwd geweest.

Afbeelding 8. Het plangebied (zwarte en blauwe cirkel, bij benadering) op een uitsnede van de kaart van het Groot Waterschap van Woerden, getekend door Floris Balthasar, ca. 1610-1615 (collectie RHC Rijnstreek en Lopikerwaard, Groot-Waterschap van Woerden A1390).

¹³ De naam van het riviertje is niet zeker; Beunder 1986, 10.

¹⁴ Bron: www.topotijdreis.nl

Afbeelding 9. Het plangebied op de kadastrale minuutplan van 1828.

2.5 Versturende bodemingrepen in het verleden

2.5.1 De Groendijck 20

Op de locatie De Groendijck 20 is in de jaren 80 van de 20ste eeuw een brandweerkazerne gebouwd. Funderingsmethoden in de jaren 80 waren in de regel zwaar, en het ligt daarom in de verwachting dat de bebouwing een aanzienlijk deel van het plangebied zal hebben verstoord. Vóór de bouw van de brandweerkazerne is het perceel in historische tijden altijd in gebruik geweest als grasland, waardoor het niet in de verwachting ligt dat het diepgaand is verstoord.

2.5.2 Brandweerkazerne

Op de locatie brandweerkazerne is op geen van de historische kaarten bebouwing zichtbaar. Pas in de jaren 80 van de 20ste eeuw is een klein gebouw aan de westelijke kant gerealiseerd, maar dit is mogelijk

niet meer dan een schuur geweest. Begin jaren 90 is de bebouwing weer verwijderd. Tussen 2006 en 2010 is een nieuwe sloot gerealiseerd binnen het perceel. De aanleg van het sportveld en de moestuinen zullen zeer weinig bodemverstoring teweeg hebben gebracht. Naar verwachting is het perceel nog intact.

2.6 Bekende archeologische waarden

Hieronder volgt een overzicht van het archeologisch onderzoek binnen het onderzoeksgebied.

Afbeelding 10. Het plangebied (zwarte en blauwe stippellijn) en onderzoeksgebied (rode lijn) met de in Archis bekende archeologische onderzoeken (blauwe lijnen) en vondstmelding (rode stip).

2.6.1 AMK-terreinen

AMK nummer	n.v.t.
Status (Rijksmonumentnummer)	n.v.t.
Toelichting	n.v.t.

2.6.2 Archis vondstlocaties

Zaakidentificatie Archis	3199139100
Toelichting	't Hof van Waarder, voormalig AMK-terrein 9375 (locatie Westeinde 63). Mogelijk kloostercomplex? CAA: - Mogelijke opvolger van 31D-3. Deze waarneming bevat alle administratieve gegevens van voormalig monument 9375. Dit terrein is in het kader van de Update AMK Zuid-Holland 2005-2006 afgevoerd op 19-12-2005. Motivatie afvoer: er waren onvoldoende archeologische gegevens voorhanden om dit terrein te behouden of de archeologische resten zijn inmiddels niet meer aanwezig ten gevolge van opgravingen of verstoringsen.

2.6.3 Archis onderzoeksmeldingen

Zaakidentificatie Archis	2108343100
Toelichting¹⁵	Booronderzoek uit 2006 door Jacobs & Burnier op de locatie Westeinde 12. Conclusie luidt: "Samenvattend kan gesteld worden dat tijdens het onderzoek geen sporen van bewoning zijn aangetroffen, die van vóór de Nieuwe Tijd dateren."

Zaakidentificatie Archis	2109412100
Toelichting¹⁶	In 2006 is op de locatie "Wilgenlaan" in Driebruggen een archeologisch bureauonderzoek en booronderzoek uitgevoerd. Het rapport concludeert dat binnen het plangebied geen crevasse-afzettingen aanwezig zijn en dat de verwachting voor bewoning uit alle perioden laag is.

Zaakidentificatie Archis	2197582100
Toelichting¹⁷	Voor de geplande woningbouwlocatie Wierickewijde te Driebruggen is in 2008 door Grontmij een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd worden om de archeologische waarden binnen het plangebied te inventariseren. De kans dat er een vindplaats uit de prehistorie en/of Romeinse Tijd wordt aangetroffen binnen het plangebied is klein tot middelmatig. De kans op het aantreffen van sporen uit de Late Middeleeuwen is groter vanwege de ontginningen die hier hebben plaatsvonden. Gezien de resultaten van het booronderzoek worden er geen verdere aanbevelingen gedaan voor archeologisch vervolgonderzoek.

Zaakidentificatie Archis	2199015100
Toelichting	Een niet nader beschreven boorproject van ADC-Archeoprojecten uit 2008.

Zaakidentificatie Archis	2290237100
Toelichting¹⁸	Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek d.m.v. boringen voor het plangebied Groendijck-oost te Driebruggen, uitgevoerd door ARC Archeoprojecten in 2010.

¹⁵ Jacobs & Van der Zee 2006.

¹⁶ Van der Zee & Stiller 2006.

¹⁷ Bex & Hansen 2008.

¹⁸ Hebinck & Verboon-Jansen 2010, 1.

	<p>In 1615 was waarschijnlijk al sprake van bebouwing op de onderzoekslocatie. In 1832 was de onderzoekslocatie grotendeels in gebruik als weiland; in het noorden was bebouwing aanwezig. De locatie werd doorkruist door sloten, die nu nog grotendeels aanwezig zijn. Na 1900 is deze situatie nagenoeg niet veranderd.</p> <p>Noord: hoge trefkans op archeologische resten en/of sporen vanaf de IJzertijd; zuid: lage trefkans op archeologische resten en/of sporen vanaf de Middeleeuwen.</p>
--	---

Zaakidentificatie Archis	2308713100
Toelichting¹⁹	<p>Archeologisch bureauonderzoek aan de Esdoornstraat uit 2010 van het ARC. De onderzoekslocatie ligt in het westelijke veengebied, aan de rand van het perimariene gebied. De locatie ligt net naast afzettingen van de perimariene Crevasse van Waarder. Deze afzettingen hebben een hoge trefkans op archeologische resten en/of sporen uit de Bronstijd – Nieuwe Tijd. In de directe omgeving zijn echter geen waarnemingen bekend. Het omliggende gebied en de onderzoekslocatie zelf bestaan uit een ontgonnen veenvlakte. Deze veenvlakte heeft een lage archeologische trefkans voor de periode Middeleeuwen – Nieuwe Tijd. De locatie is tot op heden onbebouwd en lange tijd in gebruik geweest als weiland. Op basis van deze resultaten wordt geconcludeerd dat er waarschijnlijk geen archeologische waarden op de onderzoekslocatie aanwezig zijn.</p>

Zaakidentificatie Archis	2390086100
Toelichting	Een niet nader omschreven archeologisch bureauonderzoek van het ARC uit 2012 op de locatie Westeinde 65.

Zaakidentificatie Archis	2401530100
Toelichting²⁰	<p>In opdracht van Bureau voor Archeologie heeft ArGeoBoor in 2013 een verkennend en karterend booronderzoek uitgevoerd op het Westeinde 65 te Waarder (gemeente Bodegraven-Reeuwijk). De aanleiding van het onderzoek is de sloop van de bestaande bebouwing en de bouw van een nieuwe woning met garage. Hierbij bestaat de kans dat de bodem geroerd wordt op plaatsen waar dit mogelijk nog niet eerder gebeurd is en eventueel aanwezige archeologische resten verstoord zullen gaan worden. Het onderzoek is een vervolg op een reeds uitgevoerd bureauonderzoek. De onderzoekslocatie ligt in een komgebied waar veen en kleiig veen kunnen worden verwacht. Dit komgebied heeft een lage verwachting voor alle periodes vóór de late middeleeuwen. Door de ligging in het historisch bewoningslint Zwartendijck/Westeinde heeft het plangebied een hoge verwachting voor archeologische resten uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd. Er zijn echter geen aanwijzingen dat er op de locatie bebouwing aanwezig is geweest tot het eind van de 19^e eeuw. Wel kunnen off-site resten worden verwacht van omliggende (historische boerderijen, met name van het naastgelegen Hof van Waarder). Ter plaatse van de huidige bebouwing zijn mogelijke archeologische resten waarschijnlijk verstoord. De nieuwbouw vindt echter grotendeels plaats op het onbebouwde deel. Archeologische resten worden direct onder de bouwvoor verwacht. Uit het veldonderzoek is gebleken dat in het plangebied, overeenkomstig de verwachting, komafzettingen aanwezig zijn bestaande uit kleiig veen. In de top van dit natuurlijke pakket zijn geen archeologische indicatoren vastgesteld, die wijzen op archeologische resten ter plaatse. Op deze natuurlijke afzettingen ligt een geroerde laag met aanwijzingen voor recente ouderdom. De archeologische verwachting voor het onderzochte gebied kan worden bijgesteld naar laag. Er wordt aanbevolen om in het plangebied Westeinde 65 te Waarder geen archeologisch vervolgonderzoek uit voeren.</p>

¹⁹ Hebinck 2010.

²⁰ Met aanpassingen overgenomen uit Nijdam 2013, 3.

Zaakidentificatie Archis	2403037100
Toelichting²¹	<p>Naar aanleiding van het voornemen om op de onderzoekslocatie aan De Groendijck 18 te Driebruggen (gemeente Bodegraven–Reeuwijk) een nieuwbouwwijk te realiseren is door ArcheoMedia BV, in opdracht Janssen de Jong Projectontwikkeling B.V., een inventariserend veldonderzoek in de vorm van een karterend booronderzoek uitgevoerd.</p> <p>Uit het voorgaande onderzoek en het aanvullende bureauonderzoek is gebleken dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de bodem op de onderzoekslocatie bestaat uit kleiige afzettingen van de Formatie van Echteld op het Hollandveen Laagpakket (Formatie van Nieuwkoop); • de onderzoekslocatie volgens de Archeologische Monumentenkaart geen deel uitmaakt van een gebied met een vastgestelde archeologische waarde; • van de onderzoekslocatie zelf geen waarnemingen of vondstmeldingen in ARCHIS geregistreerd zijn; • de verwachting op grondsporen en/of vondsten uit de periode late prehistorie–vroeg-middeleeuwen middelhoog tot hoog is; • de verwachting op grondsporen en/of vondsten uit de late middeleeuwen hoog is; • de verwachting op grondsporen en/of vondsten uit de Nieuwe tijd zeer hoog is. <p>Uit het karterende booronderzoek is gebleken dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de aangetroffen bodemopbouw overeenstemt met de verwachting; • de bodem op de onderzoekslocatie met uitzondering van de noordoosthoek en het zuidoostelijke deel vlakdekkend verstoord is tot ca. 0,5–0,85 m –mv en plaatselijk tot resp. 1,6 en 2,2 m –mv; • dit booronderzoek aanwijzingen heeft opgeleverd voor archeologische resten ten oosten van de huidige bebouwing; • de zeer hoge verwachting voor archeologische resten uit de Nieuwe tijd tijdens dit booronderzoek bevestigd is. <p>De resultaten van het inventariserende veldonderzoek geven vooralsnog geen aanleiding tot aanpassingen in de voorgenomen bouwplannen op de onderzoekslocatie.</p> <p>Omdat de eventueel onder de huidige bebouwing nog aanwezige resten van vroegere bebouwing niet door middel van een inventariserend veldonderzoek kunnen worden onderzocht, wordt aanbevolen de inrichtingswerkzaamheden ter plaatse van de huidige bebouwing en de ernaast gelegen gestuite boringen archeologisch te laten begeleiden (conform protocol proefsleuven indien planaanpassing nog tot de mogelijkheden behoort, dan wel conform protocol opgraven). Deze aanbeveling betreft uitsluitend delen van het noordelijke voor kerk en pastorie bestemde kavel met de belendende watergang en ernaast gelegen oprijlaan.</p>

Zaakidentificatie Archis	2467644100
Toelichting	Een niet nader omschreven archeologisch bureauonderzoek van het Vestigia uit 2015 op de locatie Dubbele Wiericke.

Zaakidentificatie Archis	4032199100
Toelichting²²	In opdracht van dhr. J. van Wijngaarden heeft ADC ArcheoProjecten in januari 2017 een bureauonderzoek uitgevoerd naar de archeologische waarde van de locatie Prinses Beatrixkade 6 te Driebruggen. Aanleiding is de voorgenomen sloop van het huidige woonhuis en vervanging door twee nieuwe woningen op de zelfde locatie (130 m ²). Het plangebied bevindt zich in een rivier- en veengebied. De bewoning heeft zich hier geconcentreerd op de hoger gelegen stroomgordels en crevasses. Het plangebied heeft zowel op de provinciale waardenkaart (CHW) als op de gemeentelijke

²¹ Met aanpassingen overgenomen uit Van der Ham & Wagner 2013, 1.

²² Met aanpassingen overgenomen uit Miedema 2017, 5.

	<p>waardenkaart een hoge trefkans op archeologisch resten. Dit komt door de verwachte ligging op de afzettingen van de Crevasse van Waarder. Gezien de ouderdom van de crevasse zijn vondsten te verwachten vanaf het begin van de IJzertijd tot heden. Tevens is het plangebied bebouwd vanaf begin 15de eeuw tot heden. De periode IJzertijd tot Vroege Middeleeuwen heeft een middelhoge verwachting. De periode Late Middeleeuwen tot Nieuwe tijd B heeft een hoge verwachting. Volgens de bodemkaart uit 1969 bevindt het plangebied zich in een zone met Weideveengronden op bosveen. Uit de milieuhygiënische boringen en een zuidelijke TNO-boring blijkt dat de ondergrond bestaat uit klei tot 3 m –mv of dieper. Dit bodemtype lijkt eerder op een mogelijk kalkloze Poldervaaggrond, bestaande uit klei. Het huidige gebouw dateert uit 1927. Het was destijds gebouwd als woonhuis met berging. Het huidige gebouw is intern flink verbouwd in 1977. Hierbij zijn in 1927 mogelijk al oudere archeologische waarden verloren gegaan. ADC ArcheoProjecten adviseert om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling, indien de verstoringen beperkt blijven tot de alreeds verstoorde bodemlaag uit begin twintigste eeuw met zijn fundament/palen en kelde</p>
--	---

Zaakidentificatie Archis	4543722100
Toelichting²³	<p>Op basis van de door SOB Research opgestelde offerte heeft Bunnik Groep op 23 maart 2017 aan SOB Research opdracht verleend om het archeologisch onderzoek uit te voeren op de locatie Groendijk-Oost, Driebruggen. Direct onder de bouwvoor werden 95 archeologische sporen aangetroffen in en op de ophooglagen uit de Nieuwe Tijd. Deze sporen betroffen voornamelijk de houten constructiedelen (balken, planken, palen, een paalgat en een houten tussenschot) en de bakstenen constructiedelen (muurwerk, funderingen, een poer, een traprede en een steunbeer) van Structuur nr. 1: een voorloper van de recent gesloopte boerderij (die in 1880 was gebouwd). In Put nr. 1 werden 95 archeologische sporen aangetroffen van de oudere voorganger (Structuur 1) van de recent gesloopte boerderij uit de tweede helft van de 19de eeuw. Deze sporen dateerden uit de periode Nieuwe Tijd A - Nieuwe Tijd C, maar grotendeels uit de 17de eeuw. Ook werden twee waterputten aangetroffen. Er zijn bij het onderzoek 322 aardewerkfragmenten aangetroffen, met een totaalgewicht van 10061 gram. Onder de oudste vloer (Spoor nr. 53) is aardewerk aangetroffen waarmee deze vloer kan worden gedateerd in de periode van 1630 - 1650.</p>

Zaakidentificatie Archis	4705163100
Toelichting²⁴	<p>Archeologisch bureauonderzoek van Buro de Brug uitgevoerd voor de locatie Westeinde 69-73 in 2019. Het plangebied bevindt zich op een stroomgordelafzetting. De stroomgordelafzetting is afgedekt met een (ruim) 7,5 m dikke laag veen. Op de stroomgordel geldt een hoge verwachting voor de Bronstijd, IJzertijd en Romeinse tijd en een middelhoge verwachtingswaarde voor het Neolithicum. Gezien de (relatief) geringe oppervlakte en diepte van de geplande ingreep, en de grote diepte waarop deze sporen zich eventueel bevinden, is de verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie niet relevant voor dit onderzoek. In de directe omgeving van het plangebied zijn tot op heden echter geen middeleeuwse sporen of vondsten aangetroffen. Het plangebied ligt volgens het AHN in een laaggelegen deel aan een voormalige veenrivier, in de regel een natte zone, aangezien het veengebied naar deze locatie afwaterde. Theoretisch kan middeleeuwse bewoning hebben plaatsgevonden op een kleiige afzetting aan de rand van de rivier. Op kaarten een eeuw na de Middeleeuwen is binnen het plangebied echter geen bebouwing aangegeven, terwijl deze in de regel vrij plaats vast was. Ook de verkaveling geeft geen indicatie dat het een (verlaten) bewoningperceel betreft. Gezien al deze aanwijzingen, lijkt nader archeologisch onderzoek in het kader van de AMZ-cyclus niet noodzakelijk.</p>

²³ Met aanpassingen overgenomen uit Kasbergen 2019, 49-52.

²⁴ Met aanpassingen overgenomen uit Van Leeuwen & Sueur 2019, 3.

2.6.4 Samenvatting bekende archeologische waarden

Uit het archeologisch onderzoek blijkt dat in de omgeving van het plangebied ondanks de hoge verwachting tot op heden geen sporen zijn aangetroffen uit de perioden Neolithicum, Bronstijd, IJzertijd of Romeinse tijd of van de aanwezigheid van een Crevasse-afzetting.

Voor de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd geldt langs de veenrivier de 'Beke' een hoge verwachting op vindplaatsen binnen de Formatie van Echteld (op/in het kleidek). Het onderzoek heeft zich tot op heden echter vooral beperkt tot boringen. Bij de enige begeleiding die is uitgevoerd (Archis-zaaknummer 4543722100) is een vindplaats uit de 17de eeuw en later aangetroffen. Oudere sporen zijn niet waargenomen.

3 Archeologische verwachting en selectieadvies

3.1 Archeologische gespecificeerde verwachting: deellocatie De Groendijck 20

Eventuele prehistorische bewoning bevindt zich op de stroomgordelafzettingen (Crevasse van Waarder). Hier geldt een hoge verwachting voor de Bronstijd, IJzertijd en Romeinse tijd en een middelhoge verwachtingswaarde voor het Neolithicum. Tot op heden zijn in de omgeving van het plangebied echter nog geen sporen uit deze perioden aangetroffen, noch van een Crevasse-afzetting.

Volgens de geschriften is het veengebied rondom Driebruggen ontgonnen vanaf ca. 1100 n.Chr. De vroegste middeleeuwse bewoningssporen kunnen uit deze periode dateren. Of al in de Middeleeuwen langs de Beke werd gewoond is niet zeker, maar historisch kaartmateriaal maakt duidelijk dat vanaf de vroege 17de eeuw de bewoning aan vooral aan de zuidkant van de veenrivier gevestigd was. Het ligt niet in de verwachting dat het plangebied in deze periode was bebouwd: de verwachting voor vindplaatsen uit de Nieuwe Tijd is laag.

De eerste bebouwing binnen het plangebied dateert uit de jaren 80 van de 20ste eeuw. Naar verwachting is op de locatie van de oude brandweerkazerne een aanzienlijke bodemverstoring teweeggebracht. De beoogde nieuwbouw zal echter vooral gerealiseerd worden op de nog onbebouwde delen van het perceel.

3.2 Selectieadvies: deellocatie De Groendijck 20

Gezien het ontbreken van archeologische indicatoren of een afzetting die geïnterpreteerd kan worden als een Crevasse in de vele onderzoeken in de directe omgeving, adviseert Buro de Brug om het plangebied (deellocatie De Groendijck 20) vrij te geven m.b.t. tot het aspect archeologie.

Indien tijdens de werkzaamheden resten worden aangetroffen waarvan redelijkerwijs kan worden aangenomen dat deze resten van cultuurhistorische waarde zijn, geldt een wettelijke meldingsplicht conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet.

Bovenstaand advies dient beoordeeld te worden door de bevoegde overheid.

3.3 Archeologische gespecificeerde verwachting: deellocatie Brandweerkazerne

Eventuele prehistorische bewoning bevindt zich op de stroomgordelafzettingen (Crevasse van Waarder). Hier geldt een hoge verwachting voor de Bronstijd, IJzertijd en Romeinse tijd en een middelhoge verwachtingswaarde voor het Neolithicum. Tot op heden zijn in de omgeving van het plangebied echter nog geen sporen uit deze perioden aangetroffen, noch van een Crevasse-afzetting.

Volgens de geschriften is het veengebied rondom Driebruggen ontgonnen vanaf ca. 1100 n.Chr. De vroegste middeleeuwse bewoningssporen kunnen uit deze periode dateren. Of al in de Middeleeuwen langs de Beke werd gewoond is niet zeker, maar historisch kaartmateriaal maakt duidelijk dat vanaf de vroege 17de eeuw de bewoning aan vooral aan de zuidkant van de veenrivier gevestigd was. Het ligt niet in de verwachting dat het plangebied in deze periode was bebouwd: de verwachting voor vindplaatsen uit de Nieuwe Tijd is laag.

De eerste bebouwing binnen het plangebied dateert uit de jaren 80 van de 20ste eeuw. Naar verwachting is op de locatie van de oude brandweerkazerne een aanzienlijke bodemverstoring teweeggebracht. De beoogde nieuwbouw zal echter vooral gerealiseerd worden op de nog onbebouwde delen van het perceel.

3.4 Selectieadvies: deellocatie Brandweerkazerne

Gezien het ontbreken van archeologische indicatoren of een afzetting die geïnterpreteerd kan worden als een Crevasse in de vele onderzoeken in de directe omgeving, adviseert Bureau de Brug om het plangebied (deellocatie Brandweerkazerne) vrij te geven m.b.t. tot het aspect archeologie.

Indien tijdens de werkzaamheden resten worden aangetroffen waarvan redelijkerwijs kan worden aangenomen dat deze resten van cultuurhistorische waarde zijn, geldt een wettelijke meldingsplicht conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet.

Bovenstaand advies dient beoordeeld te worden door de bevoegde overheid.

4 Bronnen

4.1 Digitale bronnen

<http://legendageomorfologie.wur.nl>
<https://archis.cultureelerfgoed.nl>
<https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl>
<https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl>
<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>
www.ahn.nl
www.dinoloket.nl
www.gahetna.nl
www.geologievannederland.nl
www.hisgis.nl
www.nationaalgeoregister.nl
www.pdok.nl
www.rijksoverheid.nl
www.ruimtelijkeplannen.nl
www.sikb.nl
www.topotijdreis.nl
www.rhcrijnstreek.nl

4.2 Literatuur

Bakker, H. de/J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus*, Wageningen (PUDOC).

Barends, S., et al., 1993: *Het Nederlandse landschap: een historisch-geografische benadering*, Utrecht.

Berendsen, H.J.A., 1997: *Landschappelijk Nederland*, Assen.

Berendsen, H.J.A. / E. Stouthamer, 2001: *Palaeogeographical development of the Rhine-Meuse delta, the Netherlands*, Assen.

Berendsen, H.J.A., 2004: *De vorming van het land. Fysische geografie van Nederland*, Assen.

Beunder, P.C., 1986: De vroegste bewoning op de veenwildernis in Hollands Midden, in: *Heemtijdinghen*, Woerden.

Bex, J. & H. Jansen, 2008: Archeologisch onderzoek woningbouwlocatie Wierickeweide te Driebruggen, gemeente Reeuwijk. Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek, *Grontmij Archeologische Rapporten* 628, Houten.

Gemeente Bodegraven Reeuwijk, 2012: *Kadernota Erfgoed. Verleden vitaal in het heden*, Vastgesteld door de gemeenteraad op 4 juli 2012.

Gemeente Bodegraven Reeuwijk, 2018: *Parapluplan Cultuurhistorie Bodegraven-Reeuwijk, Toelichting*, Paraplubestemmingsplan cultuurhistorie Bodegraven – Reeuwijk, NL.IMRO.1901.BPpluscultuur-BP40.

Ham, N.H. van der & A. Wagner, 2013: Archeologisch onderzoek aan De Groendijck 18 te Driebruggen (gemeente Bodegraven–Reeuwijk). Inventariserend veldonderzoek met boringen, *ArcheoMedia Rapport* A13-036-I, Capelle aan den IJssel.

Hebinck, K.A., 2010: Een archeologische [*sic.*] bureau-onderzoek voor een terrein aan de Esdoornstraat te Driebruggen, gemeente Reeuwijk (ZH), ARC-Rapporten 2010-258, Geldermalsen.

Hebinck, K.A. & M. Verboom-Jansen, 2010: Een archeologische [*sic.*] bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen voor plangebied Groendijck-oost te Driebruggen, gemeente Reeuwijk (ZH), ARC Archeoprojecten, *ARC-Rapporten* 2010-169, Geldermalsen.

Jacobs, E. & R.M. van der Zee, 2006: Locatie 'Westeinde 12' te Waarder, gemeente Reeuwijk. Een inventariserend veldonderzoek, Jacobs & Burnier, *STAR* 92, Amsterdam.

Kasbergen, F.J.H., 2019: *Archeologische Begeleiding Plangebied De Groendijck-Oost, De Groendijck 18, Driebruggen, Gemeente Bodegraven-Reeuwijk*, SOB Research, Heinenoord.

Miedema, F.R.P.M., 2017: Prinses Beatrixkade 6, Driebruggen, *ADC-rapport* 4281, Amersfoort.

Mulder, E.F.J. de /M.C. Geluk /I.L. Ritsema / W.E. Westerhoff / Th.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*, Groningen/Houten.

Nijdam, L.C., 2013: Waarder, Westeinde 65 (Gemeente Bodegraven Reeuwijk). Een verkennend en karterend booronderzoek, ArGeoBoor rapport 1217, Lippenhuizen.

Zee, R.M. van der & D.R. Stiller, 2006: Locatie 'Wilgenlaan' te Driebruggen, gemeente Reeuwijk. Een inventariserend veldonderzoek, *STAR* 93, Amsterdam.